

sa süreli oluşu da rol oynar. Bundan dolayı bahar-hazan tezadı hatırlanır. "Bâhar-endâm" sözü ise güzel, hoş endam-lı demektir.

Tasavvufî bir terim olarak bahar, sâlikin vecd ve istiğrak halinde ruhanî mâ-naları kavraması ve ruhaniyetin zuhur etmesini ifade eder.

Bahar tek tek beyitlerde ele alındığı gibi geniş olarak "bahâriyye" adı verilen kasidelerin nesib kısımlarında da işlenir. Halk edebiyatında da adından en çok söz edilen ve çeşitli özellikleriyle dile getirilen mevsim bahardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Dihhudâ, *Luğatnâme*, "bahâr" md.; A. Nihat Tarlan, *Şeyhî Divanını Tedkik*, İstanbul 1964, s. 170; Mehmed Çavuşoğlu, *Necati Bey Divanı'nın Tahlili*, İstanbul 1971, s. 253-254; Harun Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, Ankara 1973, s. 453-455; Cemal Kurnaz, *Hayâlî Bey Divanı Tahlili*, Ankara 1987, s. 502-505; İskender Pala, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, Ankara 1989, I, 118-119; Âmil Çelebioğlu, "Eski Edebiyatımızda Gençlikle İlgili Bazı Görüşler", *Millî Kültür ve Gençlik Sempozyumu*, Ankara 1985, s. 155-156 vd.; a.mlf., "Türk Edebiyatında Yaşnâmeler", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, sy. 1, İstanbul 1984, s. 154 vd.; "Bahar", *TDEA*, I, 290-291.

CEMAL KURNAZ

BAHÂR

(الْبَاهَار)

Eski bir ağırlık ölçüsü.

Bahârın özellikle Basra körfezi ve Hint Okyanusu milletlerarası baharat ticaretinde büyük bir önem taşıdığı bilinmektedir. Ortaçağ'a ait çeşitli Avrupa kaynaklarında bahar, bhar, bhaar, baer, baar ve bar olarak geçen, Arapça'da ise buhâr şeklinde telaffuz edilen kelimenin aslının Hintçe, Kiptice veya Arapça olduğu ileri sürülmüştür. Arapça'da "yük" (Şam lehçesinde "deve yükü") veya "yarım yük" anlamına geldiği gibi ağırlık birimi olarak da çeşitli yer ve zamanlarda yük (deve yükü, hıml) veya yarım yük (idl) ile eş değerli kabul edilmiştir.

Arap müellifleri bahârın değeriyle ilgili olarak farklı bilgiler vermektedirler. Eserinin bir yerinde buhâr ile kintâr'ın eş anlamlı olduğunu söyleyen Muhammed b. Ahmed el-Makdisî başka yerinde de 300 rıtl'a (Arap Yarımadası'nda), İbn Hurdâzbih 333 men'e (Mültân'da), Şehâbeddin el-Hafâcî ise 300 rıtl veya 3 kintâra eşit olduğunu söylemektedir. Makdisî'nin rıtlıdan maksadının 260

dirhemlik Mekke rıtlı olduğu düşünülürse 1 bahâr (= 78.000 dirhem =) 243,75 kg. eder. İbn Hurdâzbih ise men ile 260 dirhemlik Bağdat mennini kastetmiş olsa gerektir ki buna göre de 1 bahâr (= 86.580 dirhem =) 270,5625 kilogramdır. Kahire kadılığı ve Mısır kazaskerliği görevlerinde bulunan Hafâcî ise özellikle İskenderiye civarında baharat ve benzeri maddelerin ölçümünde kullanılan 100 rıtlık kintârı kastetmiş olmalıdır ki burada 1 rıtlın 144 dirhem olduğu düşünülürse 1 bahâr (= 43.200 dirhem =) 135 kg. eder.

Bunlardan başka bahârın 400 rıtlı, 600 rıtlı ve hatta 1000 rıtlı (?) olduğunu ileri sürenler de bulunmaktadır. Ayrıca Suriye lehçesinde 400 rıtlık yarım yüke eşit olduğu söylenmekte ise de 1 Suriye rıtlı 600 dirhem olduğuna göre 400 rıtlı (= 240.000 dirhem =) 750 kg. demektir ki yük için bile fazla olan bu rakam yarım yük için ihtimal dışı görünmektedir. Makrizî ise bahârın 2 Mısır irdêb'i hacmindeki boğa derisinin alacağı ağırlığa eşit olduğunu söylemektedir. Hasan b. İbrâhim el-Cebertî'ye göre XVIII. yüzyılda 1 Mısır irdêbi, her biri 442 6/7 dirhemlik, İbn Âbidîn'e göre ise 445 5/7 dirhemlik 96 kadehe eşittir. Birinci hesaba göre 1 bahâr 265,7143 kg., ikinci hesaba göre ise 267,4286 kg. eder.

Bahârın ağırlığındaki farklılıklar, müşteri lehinde olmak üzere, âdet gereği asıl ağırlığa, tartılan maddenin cinsi ve fiyatına göre değişen oranda muayyen bir fire bedeli (Portekizce'de picota) ilâvesinden kaynaklanmaktadır. Portekiz maliyecisi Goali Antonio Nunez'in *Lyvro dos pesos da Ymdia* adlı eserinde muhtelif bahâr ağırlıkları ile ilgili ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Buna göre XVI. yüzyılda esas itibarıyla -picotasız- 1 bahâr: Hürmüz'de 207,4 kg. (ancak malın cinsine göre 422 kilografa kadar çıkmaktadır. W. Baret, 1584'te Hürmüz'de biri 220 ve 246,4 kilogramlık küçük, diğeri de 422 kilogramlık büyük iki bahâr bulunduğunu söylemektedir); Hindistan liman şehirlerinden Diu'da 235,008 kg.; Kalikut'ta 208,1565 kg.; Saymûr'da (veya Chaul) 211,50576 kg.; Coçin ve Quilon'da (veya Kavlam) 166,27275 kg.; Dabhol'da 229,5 kg.; Seylan'da 176,256 kg.; Malaka'da büyük 210,222 kg., küçük 183,6 kg.; Maldivler'de 229,5 kg.; Malindi'de (Kenya) 243,27 kg.; Mombasa'da (Kenya) 235,008 kg.; Mafia'da (Tanzanya) 195,075 kg.; Mozambik'te 229,60279 kg.; Zen-

gibar'da 235,008 kg.; Lâr'da (Güney İran) 218 kg.; XVII. yüzyılda Mekke'de 183,7 kg.; Mehâ'da (Yemen, pamuk için) 150,6-156 kilogramdır (diğer bazı bölgelerde kullanılan bahâr değerleri için aynı esere bakılabilir).

Sonuç olarak bahârın zaman, zemin ve tartılan malın cinsindeki farklılıklara paralel olarak 150 kg. ile 750 kg. arasında değişen değerler aldığı anlaşılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Zemahşerî, *el-Fâ'îk*, "buhâr" md.; İbnü'l-Cevzî, *Çarbtü'l-hadîş*, "bhr" md.; İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, "bhr" md.; *Lisânü'l-Arab*, "bhr" md.; *Burhân-ı Kâti Tercümesi*, I, 319; *Tâcü'l-ârus*, "bhr" md.; İbn Hurdâzbih, *el-Mesâlik ve'l-memâlik*, s. 56; *Tehtübü'l-luğâ*, VI, 288; Makdisî, *Ahşenü't-tekâsîm*, s. 31, 99; Mevhûb b. Ahmed el-Cevâlîkî, *el-Mu'arreb*, Tahran 1966, s. 62-63; Hafâcî, *Şifâ'ü'l-gâlib*, İstanbul 1282, s. 43; W. Hinz, *el-Mekâyil ve'l-ezânü'l-İslâmiyye* (trc. Kâmil el-Aselî), Amman 1970, s. 20-23; M. H. Sauvare, "Matériaux pour Servir à l'Histoire de la Numismatique et de la Métrologie Musulmanes", *JA*, III (1884), s. 401-404; Antonio Nunez, "Livre des Poids, Mesures et Monnaies de l'Inde" (trc. Gabriel Ferrand), a.e., XVI (1920), s. 27-92; Gabriel Ferrand, "Les Poids, Mesures et Monnaies des Mers du Sud aux XVIe et XVIIe Siècles", a.e., XVI, 261-275; "Bahâr", *JA*, II, 221.

CENGİZ KALLEK

BAHÂR

(بَاهَار)

Mîrzâ Muhammed Takî Melikü's-suarâ'
(1886-1951)

İrânlî şâir, edebiyat tarihçisi
ve siyaset adamı.

10 Aralık 1886'da Meşhed'de doğdu. Babası zamanın önde gelen bilgin ve şairlerinden olup, Sabûrî mahlası ile şiir yazan ve sonradan "melikü's-suarâ" unvanını kazanan Hâc Muhammed Bâkır-ı Kâşânî'dir. Bahâr mahlasını, babasını ziyarete geldiği sırada (1300/1882-83) ölen şair Mirza Nasrullah Bahâr-ı Şîrvânî'den aldı. Annesi aslen Kafkasyalı müslüman bir Gürcü ailesine mensuptur. Bahâr ilk öğrenimini babasının yanında tamamladı. 1904 yılında babası ölünce Meşhed'in tanınmış bilgin Edîb-i Nisâbü'rî'nin derslerine devam etti. Küçük yaştan itibaren şiirle ilgilendi ve eski büyük şairleri taklit ederek şiirler yazdı. Babasının ölümünden sonra Kaçarlar'dan Muzafferüddin Şah tarafından kendisine melikü's-suarâ unvanı verildi. Dünya aktüalitesini Mısır basınından takip eden ve Avrupa kültürüne âşina olan Bahâr 1906'da devlet